

**МОНГОЛ УЛСЫН ЭЗЭН ХААН БОГД ЖАВЗАНДАМБА  
ХУТАГТААС ЯПОН УЛСЫН ЦОГ ЖАВХЛАНТ  
ЭРХЭМСЭГ ЭЗЭН ХААНД ИЛГЭЭСЭН ЗАХИДАЛ,  
ТҮҮНИЙ МӨРӨӨР МӨШГИХҮЙ<sup>1</sup>**

*О.Батсайхан\**

1913 оны сүүл 1914 оны эхээр Монгол улсын Ерөнхий сайд Сайн ноён хан Намнансүрэн тэргүүтэй төлөөлөгчид Хаант Орост айлчилсан билээ. Тэр үеэр нилээд хэдэн зорилготой явсаны дотор Монгол улсын хаан эзэн Богд Жавзандамбаас Англи, Франц, Япон зэрэг таван улсын Эзэн хаанд өргөн барьсан захидлыг уламжлах үүрэг орсон байна. Тухайн үед Ерөнхий сайд Намнансүрэнгээс эдгээр үүргээ хэрэгжүүлэхийн төлөө ихэд чармайн зүтгэж байсан нь түүхэнд тэмдэглэгдэн үлдсэн байдаг. Харин Намнансүрэнгийн уламжилсан Монгол улсын хаан эзэн Богдоос тухайлбал Японы эзэн хаанд өргөн барьсан захидлын мөрөөр жаахан мөшгиж үзэх аваас нилээд сонин түүх олдох авай.

Хаант Оросын нийслэл Санкт Петербургт очсон даруйдаа Оросын эзэн хаан Хоёрдугаар Николай лугаа уулзаж, Монгол улсын бичиг хийгээд Эрдэний очир одонг түүнд гардуулж, Хаант Оросоос тусламж эрэх зэрэг чухал асуудлууд хөөцөлдөхийн зэрэгцээ Ерөнхий сайд Намнансүрэн Хаант Оросын Гадаад хэргийн сайдад албан бичгээр хандаж, Монгол улсын эзэн хаанаас Япон улсын эзэн хаанд өргөн барьсан захидлыг уламжлан хүргүүлэхийг хүссэн байна. Тэрхүү захидалд өгүүлэхдээ: “Эдүгээ манай Богд эзнээс Хятадын цэрэг манай өвөр Монголын хязгаарын дотор удаа дараацан байлдан орж сүм хийдийг түймэрдэж эр эм хөгшин нялхасыг ялгаварлах үгүй хядан сөнөөж хөрөнгө малыг булаан уулгалж бүхий учраа батлан хамгаалахыг гуйн мэдүүлэх нь тасрах үгүй бөгөөд манай засгийн газраас зам хуваан цэрэг илгээж эсэргүүцэн байлдсан боловч хурц зэвсэг хараахан үлэмж үгүй дор зах хязгаарыг бүрэн бүтэн батлан хамгаалж чадаагүй учраа өвөр Монгол дор цэрэг оруулах үгүй болгох явдлыг Хятадын газраа хүчлэн ухуулж бидний Ар, Өвөр Монгол овогтон эртнээс бүгдээр нийлэлдэн үндэсийг бүрэн бүтэн болгох дор тус болгохыг эрж их Жибин (Японыг хэлжээ –О.Б) улсын хаан эзэн дор өргөн барих хааны тамга дарсан бичиг нэгэн дугтуйг манай хоёр улсын зузаан найрамдлыг хүндэтгэн эрхэм сайд танаа хүргүүлэв. Олдвоос хүлээн авч даруй түргэнээ уламжлан их Жибин улсын засгийн газар хүргүүлэх ажаам уу хэмээхээс гадна бас ч эрхэм Засгийн газраас манай Хаан Эзний хүссэн

<sup>1</sup>О.Батсайхан - ОУСХ-ийн эрдэм шинжилгээний тэргүүлэх ажилтан, доктор (Sc.D), профессор

ёсоор мөн даруйхнаа тусламж үзүүлэхийг их Жибин улсын засгийн газраа дурьдан сануулж хэрхэн учирыг хариу илтгэхийг хүсэж уул бичгийн эхийг ёсоор сийрүүлэн орос үсгээр орчуулан хүргүүлсэн явдлыг хамтад гаргаж үүний тул мэдтүгэй хэмээн илгээв. Олноо өргөгдсөний гуравдугаар он өвлийн дунд сарын хорин нэгэн Зарлигаар зарсан бүрэн эрх барих элчин сайд Сайн ноён хан На (Намнансүрэн –О.Б), дэд сайд засагт чин ван У (Удай –О.Б), хичээнгүй гүн Цэрэндорж, дэд сайд, залан Чимэддорж, эх зохиох түшмэл Цогт-Очир, Үнэнхүү” хэмээжээ.

Үүнийг үргэлжлүүлэн өгүүлэхийн өмнө 1912 оны 11 дүгээр сарын 3-ны өдөр Нийслэл Хүрээнд Орос, Монголын хооронд Найрамдлын гэрээ байгуулсны дараахан үеэс монголчууд Монгол улс тусгаар тогтносон тухай болон түүнийг нь Орос улс хүлээн зөвшөөрч, Найрамдлын гэрээ байгуулсан тухай дэлхийн улс гүрнүүдэд мэдүүлэхийг хүссэн юм. Үүнийгээ ч нуугаагүй бөгөөд хамгийн эхний алхам болгож Харбинд сууж байсан гадаадын улс гүрнүүдийн консул нарт хандан захидал хүргүүлсэн билээ. Монголын Засгийн газраас авч хэрэгжүүлсэн удаах алхам нь Монгол улсын Гадаад хэргийн яамны тэргүүн сайд Ханддорж тэргүүтэй төлөөлөгчдийн айлчлал ба мөн Ерөнхий сайд Сайн ноён хан Намнансүрэн тэргүүтэй төлөөлөгчдийн Хаант Орос улсад хийсэн айлчлал, эдгээр айлчлалын хүрээнд Санкт Петербургээс дэмжлэг авч, улмаар тэнд буй гадаадын элчин сайд нартай уулзах, боломж гарвал Герман, Франц зэрэг оронд айлчлах давхар зорилготой байлаа. Үүний зэрэгцээ Коростовецийн бичсэнчлэн “монголчууд Оросуудын зөвлөгөөг дагаагүй” бөгөөд өөрсдийн дур зоргоор Япон болон бусад их гүрний тэргүүн нарт хандан Богдын нэрээр захидал бичсэн явдал байв.

Оросын энэ үеийн дорнодахины томоохон мэргэжилтэн И.Коростовец бичихдээ “Монголчууд Петербургээс дэмжлэг олоогүй тул өөрийн бие даасан байдлаа хүлээн зөвшөөрүүлэх, гэрээ байгуулах зорилгоор Япон руу хандахаар шийдсэн юм. Энэ алхам бол илүү чухал ажил хэрэгч болж ирсэн хэрэг юм. Иймээс би Сайн ноёнд тайлбарласан. Чингихэд тэрбээр: “Хүрээний засгийн газар тусгаар тогтносон Монгол улсын эзэн хаанаар Хутагтыг өргөмжилснөө гадаадынханд мэдээлэх эрхтэй хэмээн үзэж байгаа” хэмээн хариулж энэ тухай өмнө нь мэдэгдэж байсан. Бид өмнө нь Оросын захиргааны дор буй Харбинаар дамжуулан мэдээлэхийг оролдсон. Японы хувьд бол бид хөршийн зэрэгцээ шашин нэгтэй тул Хүрээний Засгийн газар түүнтэй шууд харилцаа тогтоохыг хүссэн бөгөөд тийш Монголын бие даасан байдлыг хүлээн зөвшөөрүүлэх даалгавар өгч тусгай төлөөлөгчийг томилон явуулах санаатай”<sup>2</sup> хэмээн бас мэдэгдэж байсан гэжээ.

Япон руу Монголоос элч төлөөлөгч явуулах асуудал Петербургийн эсэргүүцэлтэй тулгарч, улмаар энэ нь Монголын олон улсын байдлыг сулруулж, Хятадын эсэргүүцлийг улам нэмэгдүүлэх болно хэмээн Оросын элч Коростовецээс монголчуудыг ятгахад хүргэсэн байна. Харин Коростовецийн ятгалгад Монгол улсын Дотоод яамны тэргүүн сайд Да Лам Цэрэнчимэд их л тайван байдлаар хандаж, Японд хандахын учир нь Өвөр Монголыг Хятадын эзэрхийлэлээс хамгаалах зорилготой болно. Үүнийг өвөр монголчуудын хувь заяаны талаар санаа тавьж чадах Японтой хэлэлцээр байгуулснаар хийж болох юм хэмээн тайлбарлажээ. Мөн түүнчлэн Япончууд Халхын бие даасан байдлыг зөвшөөрөөд харин Өвөр Монголыг өөрийн протекторат болговол болох юм, үүний тул Өвөр Монголын ноёдыг Хүрээний Засгийн газар ятган сэнхрүүлэх ажээ хэмээн Коростовец бичсэн байна. Энд гарч буй Өвөр Монголыг Японы протекторат болгож, Хятадын савраас салгах санаа үнэхээр тухайн үед сонин санаа байсныг анзаарахгүй өнгөрч үл болно. Улмаар энэ санал Оросын Гадаад яамаар дамжсан Богд хаанаас Японы эзэн хаанд хандсан захидалд ч гарч буй нь их сонин билээ.

Япон улсын эзэн хаанд хаягласан Монгол улсын эзэн хаан Богд Жавзандамбын захидлыг Хаант Оросын Гадаад хэргийн сайд Сазанов монголчуудын хүссэн ёсоор Японы эзэн хаанд хүргүүлэх талаар санаа тавьж, арга хэмжээ авсан байна. Үүнийг Японы гадаад харилцааны архивт хадаглагдан буй баримт бичигт болон Японы гадаад харилцааны баримт бичгийн эмхтгэлд буй Оросоос Японд сууж байсан Элчин сайдаас Японы Гадаад яамны сайд лугаа уулзсан уулзалтын тэмдэглэлээс харж болох юм.

1914 оны 1 дүгээр сарын 14-нд Японд суугаа Оросын элчин сайд Малевский Малевич Японы Гадаад хэргийн яамны сайд Макино лугаа уулзаж, Монголын төлөөлөгчдөөс өгсөн Японы эзэн хаанд хаягласан Богд хааны захидлыг үзүүлж, Эзэн хаанд өргөхийг хүссэн байна. Чингихэд Японы Гадаад явдлын яамны сайд: “Энэ захидал болбоос Кодама гэгчийн Хүрээний Засгийн газартай хэлэлцээ хийсний дүн бололтой тухай дурьдсан тул сайд би Гадаад Монгол болбоос манай Эзэнт гүрний засгийн газартай ямар ч олон улсын холбоогүй бөгөөд ялангуяа Кодама хэмээх хүн манай Засгийн газарт хамаагүй тул хэмээн уг захидлыг буцааж өгсөн байна”. Оросын элчин сайд: Өөрийн Засгийн газраас заавар гуйсаны дараа дахин ярих болно гээд буцаж явав” хэмээжээ. Ийнхүү Японы Гадаад хэргийн сайд тус захидалд Кодамагийн уулзалтын талаар дурьдсан мөн Гадаад Монгол манай улсын Засгийн газартай харилцаа холбоо үгүй, бас Кодама манай Засгийн газарт хамаагүй тул уг захидлыг Эзэн хаанд өргөхөд бэрхшээлтэй хэмээн

буцааж захидлыг өгсөн ажээ.<sup>3</sup> Америкийн эрдэмтэн Ж.Фритерс, Японы эрдэмтэн Ф.Исоно, Т.Наками, Монголын эрдэмтэн Ц.Батбаяр нар Богд хааны энэхүү захидлын талаар судалж өөрсдийн бүтээлдээ Орос, Японы сурвалж ашиглан өгүүлсэн нь нэн сайшаалтай билээ. Дээр дурьдсан эрдэмтэд Богдын захидлын талаар судалж, бичсэний зэрэгцээ Кодама хэмээгчийн тухай нилээд бичсэн байх юм. Монголын эрдэмтэн Ц.Батбаяр өгүүлэхдээ “Кодамагийн айлчлалаас үүдэн Монгол улсын Засгийн газраас Богд хааны нэрээр Японы эзэн хаанд захидал үйлдэж, 1913 оны сүүлч 1914 оны эхээр Петербургт очсон Сайн ноён хан Намнансүрэн уг захиаг авч очин Оросын ГЯЯ-ны сайд Сазановт өгч Японы талд дамжуулж өгөхийг хүссэн байна. Японы тал Оросын хардлагаас болгоомжлон уг захиаг хүлээн авалгүй Хүрээний Засгийн газарт буцаахыг хүссэн болой. Богд хааны нэрээр илгээсэн энэхүү захиаг Японы тал хүлээн авалгүй буцаасан тул Японы архивт эх нь үлдсэнгүй”<sup>4</sup> хэмээн бичжээ.

Харин Богдын захидлын хувь заяа үүгээр шийдэгдээд өнгөрсөнгүй, Оросын элчин сайдын хэлсэнчлэн тэрбээр Засгийн газраасаа заавар авсаны дараа 1914 оны 1 дүгээр сарын 23-ны өдөр Японы Гадаад явдлын яамны сайд лугаа уулзаж Богдын захидлын талаар дахин ярилцжээ. Ингэхэд Японы Гадаад явдлын яамны сайд “энэ асуудал яваандаа манай оронд Парламент болон сонины газраас хөндөх хэрэг гарвал “энэ захидал болбоос Кодамагийн явууллагын үр дүн бөгөөд Кодамагийн үйл ажиллагаа Эзэнт гүрний Засгийн газарт хамаагүй. Тиймээс Эзэнт гүрний засгийн газар өөрийн ямар нэг үл мэдэх шалтгаанаас үүдсэн эл захидлыг Эзэн хаанд өргөн барих бололцоогүй учраас үүнийг хүлээн авахаас татгалзсан” хэмээн тайлбарлахаар санал гаргаж, уг асуудлаар хоёр тал санал нийлсэн”<sup>5</sup> байна. Мөн түүнчлэн Японы Гадаад явдлын яамны сайд Макино “Орос улсын Засгийн газрын хүчээр Оросын нийслэлд буй Монголын элч төлөөлөгчдөд эл асуудлыг нууц болгож чадвал завшаантай байна” хэмээн дурьдсаныг Оросын элчин сайд даруй зөвшөөрч, өөрийн засгийн газарт даруйхнаа цахилгаан мэдээгээр мэдэгдэнэ хэмээн хэлсэн байна.

Дээр дурьдсан Японы Гадаад явдлын яамны сайд Оросын элчин сайд хоёрын хооронд Богдын захидлын талаар болсон уулзалт ярианы тухай мэдээг Орост суугаа Японы элчин сайд Мотонод хүргүүлэхийн зэрэгцээ мөн оны 1 дүгээр сарын 22-ны өдөр Токиогийн өдрийн сонинд “Богдын захидлын талаар” гарсан мэдээг хавсарган хүргүүлжээ. Тэрхүү сонины мэдээ “Хутагтын бичгийг буцааж өглөө” гэсэн гарчигтай бөгөөд агуулга нь “Орос улсын Гадаад явдлын яамаар дамжуулж Японы эзэн хаанд явуулсан Хутагтын бичгийг Японы Засгийн газар авахаас татгалзсан бөгөөд ойрын өдөр уг захиа буцах төлөвтэй байна. Энэ бол

Япон улсаас Монголыг доромжилсон хэрэг бөгөөд Монголын Засгийн газрын хувьд нүүрээ алдсан хэрэг мөн. Эрхэм улсыг өрөвдөж байна гэжээ. Харин бид энэ хэргийг үнэмшсэнгүй” хэмээн сурвалжлагч нэмж бичжээ.

Мөн оны 1 дүгээр сарын 29-ны өдөр Японы Гадаад явдлын яамны сайд Макиногоос Орос улсад суугаа Японы элчин сайд Мотоно болон Хятадад суугаа Японы консул Ямаза нарт цахилгаан мэдээ хүргүүлжээ. Уг цахилгаан мэдээнд өгүүлэхдээ: “Өнгөрсөн 1 дүгээр сарын 14-ны өдөр Япон улсад суугаа Оросын Элчин сайд морилон ирж, сайд надтай уулзаж, Орост буй Монголын төлөөлөгчдөөс дэвшүүлэв хэмээн Хутагтаас Эзэн хаанд өргөх захидал 1 хувийг (битүүмжилсэн бөгөөд агуулгыг үл мэднэ) өгч, Орос улсын Засгийн газрын зааврын дагуу хэмээн үүнийг өргөн барихыг хүссэн байна. Богдын захидалтай хамт түүнд хавсаргасан 2 бичгийг үзүүлж “энэ удаа Хутагтаас Эзэн хаанд захидлыг өргөн барьж явуулахад хүрсэн нь Өвөр Манжийн төмөр замын ажилтан Кодама гэгч нь Хүрээний Засгийн газрынхантай уулзаж, ярилцсан дүн мөн байна” хэмээн дурьдсан байна. Тиймээс сайд надаас “Кодама гэгч Хүрээний Засгийн газрынхантай уулзаж ярилцсан нь Эзэнт гүрний заавраас шалтгаалсан бус, Эзэнт гүрний Засгийн газар энэ Кодама гэгчийн Хүрээнд очсон хэргийг ч эс мэдэв, энэ тухай нэгэнт тус элчинд тайлбарласан хэмээн ярьж (өмнө Оросын Элчин сайдаас Кодамагийн тухай дурьдсан хэрэг байв) харин гадаад Монгол болбоос Эзэнт гүрэнтэй ямар ч дипломат харилцаа байхгүй тул түүний эзэн болох Хутагтаас ялангуяа Кодама мэтийн хариуцлагагүй хүний яриаг үндэслэн ирүүлсэн захидлыг Эзэн хаанд өргөн барих бололцоо байхгүй” хэмээн хэлж тус захидлыг чигээрээ (задалж уншихгүйгээр –О.Б) буцааж өгөв. Тэгэхэд Орос улсын элчин сайдаас “энэ хэрэг болбоос хүнд чухал бөгөөд Гадаад явдлын яамны сайдын түвшинд татгалзаж болох уу” хэмээн лавласан байна. Түүнд “ямар ч асуудал байхгүй” хэмээн хариу өглөө. Тэгэхэд тус элчин сайд “Тэгвэл ямар ч байсан өөрийн улсын Засгийн Газраас заавар гуйж цаашид дахин ярих болно” хэмээн дурьдаад тус захидлыг аваад явлаа. Тэр үед сайд би Орос улсын элчин сайдаас асуусан нь “Монголын төлөөлөгчдөөс Хутагтын захидлыг дэвшүүлэхэд Оросын Засгийн газар тус төлөөлөгчдөд ямар нэгэн хэлж ярьсан явдал байна уу” хэмээн асуухад Орос улсын элчин сайд “Орос улсын Засгийн газар болбоос ийм янзын хэргийг хөндлөнгөөс саатуулахыг зохимжгүй гэж үзэж чигээрээ дамжуулсан бололтой” гэж хариулсан байна. Харин энэ захидлын агуулгын хувьд бол мэдэх юмгүй гэж Оросын элчин сайд нэмж хэлжээ. Тэгээд Оросын Элчин сайдын яамнаас өгсөн (бэлтгэсэн байсан) тайлбарыг англи хэл дээр өгсөн байна.

Тэрхүү тайлбар нотыг англи хэлээр нь хавсаргахын сацуу монголоор хөрвүүлэн толиуулвал:

Strictly confidential

My Government instructs me to hand over to Your Excellency a letter of the Hutuhta to His Majesty the Emperor of Japan, containing a request to send a representative to Urga and to help the Mongolians in their aspirations for a political union of all Mongols.

When the Mongolians proclaimed their independence from China the Japanese Government expressed the desire to fix the limits of the sphere of Japanese influence in Inner Mongolia, - this was done by the agreement signed between Russia and Japan in 1912. In compliance with this agreement the Russian Government did never give any hope to the Mongolians of a possibility to see the tribes of Inner Mongolia submitted to the authority of the Hutuhta.

The same consideration guided the Russian Government at the time of signature with China of the last declaration in which the autonomy of Mongolia is limited to Khalha and Kobdo district. These territorial restrictions aroused, however, the dissatisfaction of the Mongols and actually the Russian Government has the hard task to insist before the authorities at Urga that the said territorial limits should be accepted by the Mongols as the basis for the expected Russo-Chinese-Mongolian treaty. In the opinion of the Russian Government this task is imposed on him by the above mentioned agreement with Japan.

From this point of view the attempt of the Urga authorities to enter into direct relations with Japan can not be considered as opportune. It increases the difficulties in the endeavour of the Russian Government to curtail the ambitions of the Mongols in accordance with the existing political circumstances, - the latter aim being dictated not only by the Russian interests but also by the desire of the Russian Government to take into consideration the interests of Japan.

Meanwhile a Japanese employee of the South Manchurian Railway Kodama went to Urga in 1913 and entered into negotiations with the Mongolian officials (the gist of these negotiations is given in the annexed strictly confidential document). The pourparlers with Kodama evidently gave to the Urga authorities the idea to address themselves to the Japanese Government for assistance in the fulfillment of their dream - the annexation of Inner Mongolia to the Outer Mongolia.

The Russian Government, if exactly informed about the views of the Japanese Government, is inclined to consider such a plan as inconsistent with the actual policy of the Tokyo Cabinet and expresses the hope that, in

case if an answer will be given by His Majesty the Emperor of Japan to the letter of Hutuhta, Russia would be acquainted with this answer.

14 January, 1914.

Дээрх Оросын Элчин сайдын барьсан тайлбар нотын монгол орчуулга<sup>6</sup>

Маш нууц

Бүх монголчуудын улс төрийн талаар нэгдэх чин эрмэлзэлд туслах төлөөлөгчөө ирүүлнэ үү гэсэн Хутагтын захидлыг Японы Цогжавхлант эрхэмсэг Эзэн хаанд аваачиж гардуул гэж миний засгийн газар надад даалгалаа.

Монголчууд Хятадаас салж тусгаар тогтнолоо зарлан тунхаглалат Японы Засгийн газар өөрийн нөлөөг Өвөр Монголын нутгаар хязгаарлан тэнд бэхжүүлэхээр шийдсэнээ илэрхийлэв. Үүнийгээ 1912 онд Орос, Японы хооронд байгуулсан гэрээний дагуу хийсэн байна.

Энэ гэрээгээр бол Өвөр Монголыг Оросын Засгийн газар Хутагтын захиргаанд оруулж улмаар нэгэн овогтон монголчууд бие биенээ харах бололцоо хэзээ ч гарахгүй. Оросын Засгийн газар сүүлчийн тунхагт Хятадтай хамтран гарын үсэг зурахдаа Монгол улсын өөртөө засах эрхийг зөвхөн Халх, Ховдын хязгаараар тогтоосон байна. Чухамдаа Оросын Засгийн газар нутаг дэвсгэрийн энэ хязгаарлалтаараа Өргөөгийн эрх баригчдад шахалт үзүүлнэ, ингэснээрээ хожим болох Орос, Хятад, Монголын гэрээний үндэс болно гэж монголчуудаар зөвшөөрүүлнэ гээд байгаа нь монголчуудын дургүйцлийг төрүүлэв. Оросын Засгийн газрын саналаар бол энэ зорилт нь Японтой байгуулсан дээр дурьдсан гэрээнээс гарсан байна.

Энэ үзэл бодлын үүднээс үзвэл Японтой шууд харилцаатай болох гэсэн Өргөөгийн эрх баригчдын оролдлого нь завшаан бус гэж үзэгдэх биз ээ. Өнөөгийн нөхцөл байдлын улмаас монголчуудын хүсэл тэмүүлэлийг хязгаарлах гэсэн Оросын Засгийн газрын оролдлогод бэрхшээл гарсан ба монголчуудын хүсэл тэмүүлэл нь Оросын сонирхолд захирагдаад байгаа төдийгүй Японы сонирхлыг ч бодож үзэх гэсэн Оросын Засгийн газрын хүсэлд дарагдаад байна.

Энэ үед Өмнөд Манжуурын төмөр замын албан хаагч Кодама 1913 онд Өргөөнд ирээд Монголын албаны хүмүүстэй хэд хэдэн хэлэлцээ хийв. (Эдгээр хэлэлцээрийн гол утга санаа нь хавсаргасан нууц баримт бичигт бий) Кодаматай хийсэн урьдчилсан хэлэлцээр, хэрэв Ар Монгол Өвөр Монголоо нийлүүлэн авах санаархлаа гүйцэлдүүлье гэвэл Японы Засгийн газраас тусламж эрвэл болно гэсэн санааг Өргөөгийн эрх баригчдад баттай өгөв.

Хэрэв Японы Засгийн газар санаагаа яг мэдэгдвэл, Оросын Засгийн газар Токиогийн бодлогод үл нийцэх бодлого явуулж байгаагаа хянан үзнэ. Японы Цог жавхлант Эрхэмсэг эзэн хаан Хутагтын захидалд хариу соёрхвол Орос тэрхүү хариутай танилцана. 1914 оны 1 дүгээр сарын 14

Орос улсын элчин сайдаас Японы Гадаад явдлын яамны сайдад өгсөн удаах бичгийг толилуулбаас тэр нь Кодاماгийн Хүрээнд хийсэн айлчлалтай шууд холбоотой ажээ. Хүрээнд хийсэн Кодاماгийн улс төрийн мэдэгдэл хэмээх нэртэй уг бичгийн талаар хийгээд оросууд хэрхэн олж авсан талаар доктор Ц.Батбаяр, Т.Наками нар бүтээлдээ дурьдсан байна.

*Үргэлжлэл нь дараагийн дугаарт*

### ИШЛЭЛ, ЗҮҮЛТ

1. Богд хаанаас Японы эзэн хаанд хаягласан захидлын талаар энэхүү өгүүллийг бичихэд Япон сан (ноён Такеши Като), Японы Тохокугийн Их сургуулийн монголч эрдэмтэн профессор Ока Хироки нар дэмжлэг үзүүлсэн явдлыг онцлон тэмдэглэж, өөрийн зүгээс талархлаа илэрхийлж байна.
2. И.Яковлевич Коростовец От Чингис хана До Советской республики., УБ., 2004., с.308
3. Нихон Гаико буншо. Таишогийн хоёрдугаар он Нэгдүгээр боть 729 дэхь тал
4. Ц.Батбаяр Монгол ба Япон XX зууны эхэн хагаст УБ., 1998., 33 дахь тал
5. Нихон Гаико буншо. Таишогийн гуравдугаар он Нэгдүгээр боть 730 дэхь тал
6. Энэхүү бичгийг монголоор орчуулан, Монголын эрдэмтэн Ц.Шүгэр Сайн ноён хан Намнансүрэнгийн мэндэлсний 120 жилийн ойд зориулсан эрдэм шинжилгээний хуралд тавьсан илтгэлдээ оруулсан байна. Гэвч сайх эрдэмтэн Японд суугаа Оросын элчин сайдаас Хутагтын захидал лугаа хавсран өгсөн уг бичгийг Намнансүрэнгийн бичиг хэмээн андуурсан байна. Энэ бол Оросын Засгийн газраас, тодруулбал Оросын Гадаад явдлын яамнаас Элчин сайдаараа дамжуулан Богдын захидлын талаар өгсөн тайлбар байсан юм. – Сайн ноён хан Намнансүрэнгийн мэндэлсний 120 жилийн ойд зориулсан эрдэм шинжилгээний бага хурлын материал УБ., 1998 он